

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 4, Article Number: 1C0103

EDUCATION SCIENCES

Received: March 2009

Accepted: September 2009

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2009 www.newwsa.com

Figen Kılıç

University of Mersin
figenkilic@mersin.edu.tr
Mersin-Turkey

KAVRAM ANALİZİ YÖNTEMİNİN KÜLTÜR KAVRAMININ ÖĞRENİLMESİNE ETKİSİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, kavram analizi temel alınarak yapılan kavram öğretimi ile yalnızca kavramın tanımı ve örnekleri kullanılarak yapılan öğretimin, "kültür kavramının" öğrenilmesine etkisini araştırmaktır. Araştırma, öntest-sontest kontrol gruplu deneme modeline göre desenlenen yarı deneysel bir çalışmadır. Çalışma, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul öncesi öğretmenliği IV. sınıf (I. ve II. öğretim) öğrencileri ile yapılmıştır (N= 106). Okul öncesi öğretmenliği IV. Sınıf 1. öğretim öğrencileri (n=50) deney grubu olarak atanmış ve kavram analizi temel alınarak öğretim yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenliği 2. öğretim öğrencileri (n=56) kontrol grubu olarak atanmış ve grupta kültür kavramının tanımı ve örnekleri kullanılarak öğretim yapılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, kavram analizi tekniğinin kavramların öğrenilmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kavram Analizi, Kavram Öğretimi,
Kavram Kazanımı, Kavram Öğrenme, Kültür

THE EFFECT OF CONCEPT ANALYSIS METHOD ON THE LEARNING OF THE CONCEPT OF CULTURE

ABSTRACT

The purpose of this work is to analyze the effect on the learning of "the concept of Culture" of teaching based on concept analysis against teaching based on "concept definition only and using examples". Research is a based on the patterns pre-test/post-test the semi-empirical model. The research is carried out at Mersin university, Faculty of Education with pre-school teaching grade IV (first and second grade) students (N=160). School fourth grade teacher before the first analysis based on the concept of teaching students and faculty for teaching pre-school education group, the second definition of the concept of culture and education were made by using examples. The findings indicate that the "concept analysis" method is more effective in the learning of concepts.

Keywords: Concept Analyzing, Concept Teaching,
Concept Acquisition, Learning Culture, Culture

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Kavramlar, ortak özellikleri paylaşan ve aynı isimle tanımlanan semboller, olaylar ve nesnelere grubu olarak tanımlanmaktadır (Özlem, 2004). Kavram, deneyimlerin ve bilgilerin organize edildiği ve gruplandırıldığı kategorilerdir. İnsanların daha sistemli bir düşünce yapısına sahip olabilmesi için deneyimleri aracılığıyla kazandığı bilgi parçacıklarını zihinsel yapı içinde uygun bir şekilde sınıflandırması ve kategoriler halinde depolaması gerekmektedir (Martorella, 1986:186). Ayrıca kavramlar, insan düşünmesinin en küçük, basit ve temel aracıdır. Bu açıdan bakıldığında düşünmenin ve bilgi üretmenin yapı taşı olarak kavramları düşünebiliriz.

Aslında bütün öğrenme ve düşünme olaylarında kavramlar vardır. Kavramlar yaşamımızı zenginleştirirler ve insanlarla iletişimimizi sağlarlar. Eğer insanlar arasında bir iletişim kopukluğu varsa, bunun nedeni genellikle diyalogdaki önemli kavramların eksik olmasındandır. Aynı zamanda kavramlar, yeni bilgilerimizi astığımız birer kancadır. Bu kavram askıları bizim bilgilerimizi düzenlememizi sağlarlar (Martorella, 1998). Bunun yanında bilişsel yönden bir ekonomi de sağlamaktadırlar. Örneğin, özel türdeki hayvanlara ait bilgilerimizi genellikle bizim genel olarak hayvanlara ilişkin bilgilerimizi kullanarak ifade ederiz (Palmeri ve Noelle, 2002).

Pek çok insan istesin ya da istemesin kavramları öğrenmektedir. Pek çoğumuz bu kavramları öğrenirken eğleniriz. Kavramlar bizim psikolojik dünyamızı geliştirmektedirler. Örneğin bir sandalye kavramının işlevsel bir değeri vardır. Üzerine otururuz, onu kullanırız ya da ihtiyaç duyarız. Ama bazı kavramlar eğlencelidir. Yaşamımızı eğlenceli hale getirebilir, kendileri ilginç olabilir. Örneğin, kovboy, karekök, dış ticaret dengesi, vs Martorella bunlara iyi niyet kökenli "good faith" kavramları olarak ifade etmekte ve öğrenmelerimizde etkili olduğunu belirtmektedir ve okullarda öğrenilen kavramların iyi niyetli kavramlar olduğunu vurgulamaktadır. Eğer öğretmen bu tür kavramlara yeterince yer vermezse öğrenmemizde engellenebilir (Martorella, 1986:183).

Bu iyi niyetli kavramlardan bir tanesi de kültür kavramıdır. Kültür kavramı çok boyutlu ve geniş bir kavramdır. Kültürün farklı boyutlarını ele alan pek çok tanım vardır. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü kültür olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Kültürün farklı bir tanımında ise Cevizci (2002), insan toplumuna özgü bilgi, inanç ve davranışlar bütünü ile bu bütünün parçası olan maddi nesnelere demektir. Toplumsal yaşamın dil, düşünce, gelenek, işaret sistemleri, kurumlar, yasalar, aletler, teknikler, sanat yapıtları gibi her türlü maddi ve tinsel ürününü kapsamına alır. Kültürün farklı boyutlarını ele alan pek çok kültür tanımına rastlamak mümkündür ancak Varış (1994), "kültür bir yaşam biçimidir" şeklinde ki ifadeyle tüm tanımlar içindeki öğeleri özetleyen ve kapsayan bir tanım yapmıştır.

Eğitim kavramının tanımlanmasında ve okulun görevlerine bakıldığında kültür kavramı ön planda görülmektedir. Eğitimin farklı tanımlarında kültür kavramına sıklıkla yer verilmektedir. Örneğin, "Eğitim kasıtlı kültürleme sürecidir". Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Bu tanımdaki *istendik* kelimesi söz konusu değişimin önceden tasarlandığını göstermek, *kasıt* kelimesi de önceden tasarlanmış bir değişikliği tesadüfi ya da farkında olmayan durumları dışarıda tutmak; böylece de eğitimin arılaştırılmış bir kültürel içeriğe dayalı, öğrenci yaşantılarını kültürel bütüne yöneltici ve düzene sokulmuş olduğu vurgulanmaktadır (Ertürk, 1991:11). Ayrıca

eğitimin işlevlerine baktığımız zaman toplumun kültürel mirasının birikimi ve aktarılmasının da önemli bir öge olduğunu söyleyebiliriz. Kültürün oluşturulması ve bunun diğer nesillere aktarılması insanoğluna özgü bir olgudur. İnsan düşünen ve düşündüklerini yazı ile ifade edebilen tek canlıdır. İnsana ait bu özellik, onun kendi yaşantıları yoluyla elde ettiği bilgi, beceri ve yetenekleri diğer nesillere aktarmasını sağlar. Ayrıca, kültürel değerler ve normlar, bireyin toplum içinde birbirlerine benzer davranışlarda bulunmalarını sağlayarak toplumun bütünlüğünün korunmasına yardımcı olur (Erden, 2007). Okullarımız toplumdaki yenilikleri başlatan ve geliştiren; yenilikçi ve yaratıcı bireyleri yetiştirecek olan kurumlardır. Okulların bu özelliği ile de kültürü biriktirmek gibi bir işlevi vurgulanmaktadır. Kısaca kültür-eğitim ilişkisi iç içe girmiş önemli kavramlardır.

Kavram öğretimi ile ilgili olarak pek çok bilim adamı çalışma yapmış ve önerilerde bulunmuştur (Gagne, 1971, Akt: Martorella, 1986; Merrill ve Tennyson, 1977, Akt: Van Cleaf, 1991; Merrill, 1983; Reigeluth, 1983; Tennyson ve Cocchierella, 1986; Martorella, 1998). Yapılan bu çalışmalara bakıldığında ortak bir noktada buluşulmaktadır. Bunlar da, kavramın tanımı, özellikleri, örnekleri ve örnek olmayanlarının verilmesidir. Martorella (1986), bir kavramın öğretilmesi için öncelikle kavram analizi yapılmasını önermektedir. Bir kavramın analizinde; (a) kavramın en çok kullanılan **adı** belirlenir, (b) kavramın ne anlama geldiği gösteren basit bir **tanım** belirlenir, (c) kavramın karakteristiklerini belirleyen **ayırt edici özellikler** belirlenir, (d) kavramla ilgili olan **ayırt edici olmayan** özellikler belirlenir. Merrill (1983), bunlara ayırtedici özelliklerin örnek üzerinde gösterilmesini de eklemektedir.

Kavram analizi yaptıktan sonra ortaya çıkan bilgileri öğretmen, öğretim sırasında iki biçimde kullanabilir: amaca uygun olduğu düşünülen stratejilerden birine bağlı kalabilir ya da kendisi dersin amacına uygun yeni bir strateji oluşturabilir (Coşkun, 2007:91).

Öğrenciye kavram sistemlerini kazandırarak onun çevresine daha donatımlı bir biçimde bir uyumu sağlanır. Bu da öğretimin temel amaçlarındandır. Bu amacın öğrencilerde gerçekleştirilmesi için eğitim personelinin ve öğretmenlerinin kavram öğrenme ve öğretme ile donatılmış olması gerekir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Planlı eğitimin yapıldığı okullarda öğretme-öğrenme süreci içinde, öğrencilerin kazanması gereken daha pek çok önemli kavram bulunmaktadır. Öğrenilmesi gereken bu kavramların kendiliğinden kazanılmasını beklemek doğru bir yaklaşım değildir. Bazı kavramlar günlük yaşam içinde kendiliğinden kazanılsa da, bunların her zaman doğru ve tam öğrenildiği de söylenemez. Hatta planlı eğitim sürecinde de her zaman doğru ve tam öğrenilmemektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar sonucunda pek çok kavramın yanlış ya da eksik kavramsallaştırıldığı ve bunun da önemli bir sorun olduğu belirtilmektedir (Yükselir, 2006; Turan, 2002; Yontar, 1991).

Ülkemizde kültür kavramı genelde çok dar anlamda kullanılmaktadır. Bu anlam daha çok güzel sanatlar ile kısıtlanmaktadır ya da halk arasında sıklıkla "kültürlü insan" ifadesi ile dar anlamıyla kullanılmaktadır. Bunlar da kültür kavramının insanlarımız arasında ne kadar az tanındığını göstermektedir (Ültanır, 2003:292). Oysa ki kültür kavramı eğitim kavramı ile içi içe girmiş en önemli kavramlardan biridir. Toplumumuzda kültürün dar anlamıyla kullanılması, öğrencilerin de çoğu zaman eksik ve yanlış ifade etmeleri, kültür-eğitim ilişkisinin

açıklanmasında ve eğitim kurumlarının görevini eksiksiz yerine getirmesinde sorun yarattığı düşünülmektedir.

Yapılan bu araştırmanın temel amacı, kavram analizi temel alınarak yapılan öğretim ile yalnızca kavramın tanımı ve örnekleri kullanılarak yapılan öğretimin, "kültür kavramının" öğrenilmesine etkisini araştırmaktır. Bu temel amacı gerçekleştirmek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültür kavramına ilişkin verilen metinde, kültürün özelliklerini saptama düzeyleri nedir?
- Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültür ile ilgili verdikleri örnekler farklılaşmakta mıdır?

3. YÖNTEM (METHOD)

Bu araştırma kavram analizi temel alınarak yapılan öğretim ile tanım ve örneklerle yapılan öğretimin, kavramların öğrenilmesine etkisini araştıran yarı deneysel bir çalışmadır. Kerlinger (1986)'in de belirttiği gibi, eğitim kurumlarında yürütülen araştırmalarda tam random atamanın düşük bir olasılığa sahip olması nedeni ile araştırmanın modeli, yarı-deneysel olarak desenlenmiştir. Deneme modelindeki çalışmaların hem kuramların test edilmesinde hem de uygulamadaki sorunların yanıtlanmasında oldukça kullanışlı olduğu belirtilmektedir (Kerlinger, 1986; Cozby, 1992).

Bu çalışmada gruplar bir deney ve bir kontrol grubu desenine göre oluşturulmuştur. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere, ön test ve son test olarak "açık uçlu" sınav verilmiş ve konuyla ilgili örnek yazmaları istenmiştir.

Uygulama sürecinde deney grubundaki öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan "kültür kavramının analizi" temel alınarak öğretim yapılmış; kontrol grubunda ise kültür kavramı kitaplarda geçtiği şekliyle tanım ve örnekler kullanılarak ele alınmıştır.

3.1. Çalışma Grubu (Working Group)

Bu araştırmada, 2007-2008 öğretim yılı bahar döneminde Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği 4. sınıf I. ve II. öğretim öğrencileriyle çalışılmıştır. Çalışmada, okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf bahar döneminde yer alan "Karşılaştırmalı Eğitim" dersinin temel kavramlar ünitesinde geçen kültür ve eğitim ilişkisi konusu ele alınarak öğretim planlanmıştır.

Gruplar ders programındaki sıraya göre belirlenmiştir. Farklı bir deyişle okulöncesi öğretmenliği I. öğretim grubu öğrencileri (n=50) deney grubu ve okulöncesi öğretmenliği II. öğretim grubu öğrencileri (n=56) kontrol grubu olarak atanmıştır.

Çalışma gruplarının belirlenen değişkenler açısından denk olup olmadığını belirlemek amacıyla, deneysel işlemin başında ön test olarak uygulanan sorular, nitel araştırma teknikleri göz önünde bulundurulurken analiz edilmiş; gruplar arasında fark olup olmadığı oran testi ile belirlenmiştir. Oran testi, iki yüzde arasındaki anlamlılığın test edilmesi için kullanılmaktadır. Oran testi (p oranı) iki yüzde arasındaki farkın, bu farkın standart hatasına bölünmesi ile elde edilir (Baykul, 1996:334). Analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin kavramın özelliklerine ilişkin verdikleri yanıtların yüzde ve frekans dağılımı (Table 1. The percentage and frequency distribution of answers of students in experimental and control groups about the concept feature)

Gruplar	Deney Grubu (N=50)		Kontrol Grubu (N=56)		p
	f	%	f	%	
Kültürün Özellikleri (temalar)					
1.İnsanoğlunun ürettiklerini içine alır	34	68	29	52	.09
2.Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir (tarihseldir)	11	22	17	30	.35
3.Öğrenme ve dil yoluyla aktarılır	2	04	4	07	.50
4.İç içe girmiştir (karmaşıktır)	0	0	1	02	.32
5.Tek tek bireyler rol oynasa bile, toplumsaldır (bütündür)	3	06	5	08	.69

(p>.05)

Tablo 1'e bakıldığında, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültürün beş özelliğinden ilk iki özelliği sıklıkla belirleyebildikleri; farklı bir değişle sınırlı olarak kültürün özelliklerini belirleyebildikleri gözlenmiştir. Deney grubundaki öğrencilerin (%68)'i, kontrol grubunda ki öğrencilerin de (%52)'si kültür kavramının "insanoğlunun ürettiklerini içine alır"; deney grubundaki öğrencilerin (%22)'si ve kontrol grubunda ki öğrencilerin de (%30)'u "yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir" özelliğini belirleyebilmişlerdir. Grupların kültürün her bir özelliğini belirlemeleri açısından aralarında anlamlı fark olup olmadığı oran testi ile belirlenmiş ve gruplar arasında istatistiksel olarak fark olmadığı saptanmıştır (p>.05). Öğrencilere ön test ve son test olarak verilen metinde ilk soru olarak metnin kültürün hangi boyutunu ele aldığı sorulmuştur. Bu soruya ilişkin deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin verdikleri yanıtlardan elde edilen alıntılarının bazıları da aşağıdaki gibidir.

"...bizim kilimlerimiz, halılarımız çok güzeldir. Yaşanılan her yörenin özelliğine göre halılar da dokunur, duygular aktarılır" (Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir) (D32).

"...renkler, desenler aslında hep duyguları ifade etmektedir. Mesela kırmızı öfkeyi ifade ediyor olabilir ya da aşkı ifade ediyordu o insanın duygularına bağlı" (Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir) (D39).

"...aslında halı, kilim gibi şeyler bizim kültürümüzü oluşturuyor. Biz Türkler halıyı seviyoruz. Mesela burada halı kaldırma kültürü var" (Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir) (K52).

"insanlar geçmişte duygularını günümüzdeki gibi telefonla değil halı, kili v.s. gibi şeylerle ifade ediyormuş, yani onların haberleşme araçları da diyebiliriz" (İnsanoğlunun ürettiklerini içine alır) (K17).

Bu bulgudan yola çıkarak deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültür kavramına ilişkin olarak bilişsel düzeylerinin denk olduğu ve kültür kavramını daha çok sınırlı anlamıyla kullandıkları söylenebilir.

3.2. Veri Toplama Aracı (Data Collection Tool)

Çalışmada kullanılan kültür kavramına ilişkin açık uçlu sorular iki uzman kişinin görüşü alındıktan sonra son şekli verilerek araştırmada kullanılmıştır. Öğrencilerin kültür kavramına yönelik

bilgilerinin değerlendirilmesinde böyle bir ölçme aracının kullanılmasının iki nedeni vardır. Birinci neden, tek bir kavramın öğretiminin yapılması ve dolayısıyla kavrama ilişkin daha ayrıntılı bilgi almak; İkinci neden ise, öğrencilerin ezbercilikten kurtularak neden-sonuç ilişkilerini ve kavramlar arasındaki ilişkileri daha net görebilmelerini ya da ifade edebilmelerini sağlamaktır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi (Data Collection and Analysis)

Öğrencilerine sontest olarak verilen metin toplandıktan sonra içerik analizi yapılmıştır. Verilerin kodlama işlemi yapıldıktan sonra, kodlamalar üzerinde çalışılmış ve bir kod listesi oluşturulmuştur. Daha sonra bu kodları belirli kategoriler altında açıklayabilen temalar oluşturulmuştur. Temalar, kültür kavramının özelliklerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Kodlama listesinin ve temaların oluşturulması aşamasında bir uzman görüşüne başvurulmuştur. Beş öğrenciye ait metinler rastgele seçilerek bu konuda uzman kişiye verilmiştir. Farklı temalar altında yer alan kodlamalar yeniden incelenmiştir. Aynı veri üzerinde araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar ile uzman kişinin yaptığı kodlamalar arasındaki tutarlılığa bakılmış ve sonuç tatminkar bulunmuştur. İçerik analizi yapıldıktan sonra temalara ait frekanslar ve yüzdeler belirlenmiştir.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Araştırmada, öğrencilerin kültür kavramı hakkında bilgilerinin olup olmadığını görmenin ve özelliklerini saptamanın, kültür-egitim ilişkisini kurmada bir kanıt olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle ilk olarak öğrencilerin kültür ve kültürün özelliklerine ilişkin nasıl bir değerlendirme yaptıkları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bulgulardan alıntılara yer verilirken deney grubundaki her bir öğrenci için D1, D2,....; kontrol grubundaki her bir öğrenci için de K1, K2, ... şeklinde kodlamalar kullanılmıştır.

1.1. alt amacı yanıtlamak için deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültür kavramına ilişkin verilen metinde kültürün özelliklerini saptama düzeylerine yönelik elde edilen bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültürün özelliklerini saptama düzeylerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımı
(Table 2. The percentage and frequency distribution of answers of students in experimental and control groups about the the Detection of Culture's Feature)

Gruplar	Deney Grubu (N=50)		Kontrol Grubu (N=56)		p
	f	%	f	%	
Kültürün Özellikleri (temalar)					
İnsanoğlunun ürettiklerini içine alır.	31	55	16	32	.01*
Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir	21	38	13	26	.19
Öğrenme ve dil yoluyla aktarılır	10	20	2	03	.00*
İç içe girmiştir (karmaşıktır)	4	08	0	0	.03*
Tek tek bireyler rol oynasa bile, toplumsaldır (bütündür)	7	14	2	03	.04*

* (p<.05)

Tablo 2'de görüldüğü gibi, deney grubunda ki öğrencilerin kültür kavramına ilişkin özellikleri saptama ve verilen metin ile

ilişkilendirilme sıklığı, kontrol grubundaki öğrencilere göre daha fazladır. Yapılan oran testi ile deney ve kontrol gruplarının özellikleri saptama oranları arasında da ikinci özellik hariç deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$). Bu durumda deney grubundaki öğrencilerin kültür kavramını daha iyi kavradıkları söylenebilir. İkinci özellik açısından gruplar arasında fark çıkmaması, öğrencilerin deneysel işlemler öncesinde de de sıklıkla bu özelliği dile getirmelerinden kaynaklanmış olabilir. Aşağıda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sorulara verdikleri yanıtlardan alıntılar yer almaktadır.

Örneğin "..... kilimler, halılar kültürümüzün bir göstergesidir. Duyguların renk ve desenlerle ifade edilmesi, yaşanan yörenin yaşam koşullarına göre desen oluşturulması çok önemli mesele bir Isparta halısı ile Uşak halısı bir değil" (Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir ve tek tek bireyler rol oynasa bile, toplumsaldır teması) (D17) demiştir.

".....halıları yaptıkları tezgahlar çok ilginç ben gezip görmüştüm. Oysa şimdi makinelerde yapılıyor. O duygu kaybedildi gibi geliyor bana. Aslında kullanılan el tezgahı ya da günümüzdeki makineler de bizim kültürümüzün bir parçası" (İnsanoğlunun ürettiklerini içine alır) (D5) demiştir.

"...kız meslek lisesinde okurken el işi dersinde ben de el de halı dokudum. Çok zor ve uzun zaman alıyor. Bir de insanın elleri acıyor.... şimdi halıların makinelerde yapılması daha kolay emin insanlar bu kadar zorluk çekmeseydi bu makineler olmazdı." (Öğrenme ve dil yoluyla aktarılır ve yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir teması) (D23) demiştir.

"...sadece halı, kilim değil, yemekler de bizim kültürümüz biz onlarla kendimizi ifade ediyoruz" (Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir teması) (K2).

"...insanların ürettikleri günümüze kadar gelmiştir. Biz bunlardan insanların geçmişte nasıl yaşadıklarını daha iyi anlıyoruz. Çünkü her eser bize o gün hakkında bilgi verir" (Yaşanmış ve yaşananlarla ilişkilidir teması) (K10).

"...renklerin çok şey ifade ettiğini biliyorum. İnsanların üzülünce, kızınca, sevince farklı renklere ilgi duyduğu zaten kanıtlanmış, geçmişte de insanlar duygularını renklerle ifade ediyorlardı" (İnsanoğlunun ürettikleri ile ilgilidir teması) (K33).

2.II. alt amacı yanıtlamak için deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültür ile ilgili verdikleri örnekler analiz edilmiştir. Deney ve kontrol grubunda ki öğrencilerin kültür ile ilgili olarak verdikleri örneklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

"örneğin, toplu taşıma araçlarına binerken sıraya girme her toplumda farklılık gösterir. Ülkemizde genellikle kimse sıraya girmez bu bizim bir kültürümüz haline gelmiş" (Toplu taşıma araç kullanımı toplumdaki topluma farklılık gösterir ifadesi ayırt edici olmayan bir özelliktir ve kavramların öğrenilmesinde önemli bir yer tutar). (D2) demiştir.

"...mesela halılar, kilimler ve üzerlerindeki renk ve desenler bizim kültürümüzdür. Duygularımızı, aşkı, özlemi ifade ederler....aynı şekilde oyalarda da öyle, bugün bunlar kalmadı ama geçmişte insanlar duygularını bu şekilde ifade ediyorlardı" (tarihsellik teması). (D33) demiştir.

"Elektrik bulunduğu zaman eldeki bilgilerin, formüllerin günümüze kadar gelmesi ve çok çeşitli aletlerin yapılması kültüre bir örnek olarak gösterilir" (bilginin aktarılmasında kullanılan dil, sembol, yazını farklılık göstermesi ayırtedici olmayan bir özelliktir) (kültürün aktarılması teması) (D11).

".....mesela bilimsel bulgular kültüre örnek olarak verilmez. Çünkü bunlar geneldir ve her koşulda kabul edilir. Tabii aksi kanıtlanmadıkça....." (örnek olmayanların gösterilmesi) (D48).

"...şu an kullandığımız dil kültürümüzün bir parçasıdır" (insanoğlunun ürettikleri ile ilgili olması teması) (K7) demiştir.

"Kullandığımız kıyafetler, aksesuarlar, renkler her şey kültürün bir parçası...bizi Türk yapan özellikler bunlar" (insanoğlunun ürettikleri ile ilgili olması teması) (K25).

".....Çeşme başı kültürü bizim köylerimizde çok yaygındır aslında orada kız beğenirler, dedikodu falan yaparlar yani günlük bilgiler oradan öğrenilebilir" (yaşanmış ve yaşananlarla ilişkili olması teması) (K48).

"dinlediğimiz müzik, şiirler, ...bunlar bizim kültürümüze örnek olarak verilebilir" (yaşanmış ve yaşananlarla ilişkili olması teması) (K54).

Yukarıda verilen örneklere bakıldığında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültürün farklı özelliklerine ilişkin örnekler verdiği görülmektedir. Örnekler nitelik açısından değerlendirildiğinde, deney grubundaki öğrencilerin verdiği örneklerin kültürün her bir özelliğine ilişkin olduğu gözlenmektedir. Ayırt edici olmayan özelliklerin de vurgulanması göze çarpmaktadır. Ayırt edici olmayan özellikler, değişebilen özelliklerdir. Yalnızca ayırt edici özellikler gözden geçirilerek yeterli bir sınıflama oluşturulamaz. Bu nedenle kavramların tam ve eksiksiz öğrenilmesinde ayırt edici olmayan özellikler önemli bir yer tutar (Tennyson, Woolley ve Merrill, 1972:145). Ayrıca örnek olmayanları belirten öğrencilerin var olması konunun anlaşıldığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Örnek olmayanlar, öğrenciye kavramın sınırlarını tanımlamakta çok yardımcı olmaktadır (Golden ve diğerleri, 1987). Ayrıca, örnek olan ve olmayanlarla öğrencilerin daha net kavramlar geliştirdiği belirtilmektedir (Tennyson ve Bagley, 1991).

Deney grubundaki öğrencilerin verdiği örneklerin, kontrol grubundaki öğrencilerin verdikleri yanıtlara göre daha açıklayıcı olduğu ve kültür ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bir kavram hakkında konuşabilmek ve kavramın özellikleri ile ilişkilendirebilmek kavramların öğrenilmesinde oldukça etkilidir (Martorella, 1998:156).

5. TARTIŞMA VE YORUM (DISCUSSION AND INTERPRETATION)

Sonuç olarak, yeni bir kavram kazanmış olan bireyin, daha önce karşılaşmadığı bir nesneyi, olayı belli bir sınıfın üyesi veya üyesi değil biçiminde ayırabilmesi, tanıyabilmesi gerekmektedir (Tennyson, Woolley ve Merrill, 1972:145). Belirli bir nesne, olay veya durumu diğerlerinden ayırabilme ise, kavramın ayırt edici özelliklerinin kullanılmasıyla gerçekleşebilir. Dolayısıyla öğrenci, sürekli olarak her yerde (kitapta, derste, sınavda) doğru ve tam bir tanımla karşılaşmalıdır. Ancak sadece tanım, bu durumda yeterli değildir. Öğretimde ayırt edici özelliklerin (örneklerle ilişkisi kurularak) öne çıkarılması, vurgulanması da gerekmektedir. Bu bulgu alan yazında ki ilgili araştırmalarla da tutarlık göstermektedir (Merrill, 1971; Markle ve Tiemann, 1969; Wolley ve Tennyson, 1972, Akt: Tennyson ve diğerleri, 1972).

Araştırmalar, öğrencilere basit biçimde kavramın tanımını sunmanın, kavram edinmeyi garantilemediğini göstermektedir (Tennyson ve Park, 1980). Bir kavramın öğretiminde kavram analizi kullanmanın önemi üzerinde araştırmacılar sıklıkla durmaktadırlar (Bruner ve diğerleri 1967; Joyce ve Weil, 1996; Ülgen, 2001).

Kısaca öğrenciler bir kavramın içerik öğelerini anladıklarında diğer kavramları anlamaları daha kolay hale gelmektedir denilebilir.

Enerji kavramının öğrenilmesinde metin yapısının etkisini inceleyen bir araştırmada kavrama ilişkin özelliklerin verilmesinin ve açıklama yapılmasının öğrencilerin başarılarını olumlu yönde artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır (Diakidoy ve diğerleri, 2003). Okullarda kavram analizi kullanılarak yapılan öğretim ile daha nitelikli bir kavram öğretimi yapıldığı ve akademik başarıda yükselme olduğu da farklı araştırmalarla bulunmuştur (Kılıç, 2008; Doğan, 2007; Kamışlı, 2006; Yükselir, 2006; Kılıç, 2004).

Yapılan çalışmalara bakıldığında, bir kavramın tanımının, özelliklerinin, özellik olmayanlarının, örneklerinin ve örnek olmayanlarının verilmesinin (kavram analizi) kavram öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve akademik başarıyı da artırdığı söylenebilir. Dolayısıyla öğrencilerin bir kavramı tanımlarken bir örnek üzerinde kavramın özelliklerini açıklayabiliyorsa, o kavramı öğrendiklerinden bahsedilebilir.

Araştırma bulgularına bakıldığında, deney grubundaki öğrencilerin kültür kavramının özelliklerini saptamada daha başarılı oldukları bulunmuştur. Ancak, kontrol grubundaki öğrenciler, aynı başarıyı gösterememişlerdir. Daha çok kültürün "İnsanoğlunun ürettiklerini içine alır özelliği", öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Bu durumun da, kültür kavramının sınırlı anlamda bilinmesi ve kullanılmasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Deney grubundaki öğrencilerin kavramların ayırt edici olmayan özelliklerini ve örnek olmayanları vurgulayarak açıklama yapmaları da kavramın daha iyi öğrenildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayırt edici olmayan özelliklerin ve örnek olmayanların vurgulanması yeterli bir sınıflama oluşturmada ve kavramların öğrenilmesinde oldukça etkili olduğunu belirtilmektedir (Tennyson, Woolley ve Merrill, 1972:145; Tennyson ve Bagley, 1991). Kontrol grubundaki öğrencilerin çok azının kavramın ayırt edici olmayan özelliklerini kullanmamış olmaları ve hiç birisinin örnek olmayanları kullanmamaları oldukça dikkat çekicidir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kültür kavramına ilişkin verdikleri örnekler de oldukça etkilidir. Deney grubundaki öğrencilerin verdikleri örneklerin büyük bir çoğunluğu kavramın ayrı ayrı özelliklerine ilişkindir. Oysa kontrol grubundaki öğrenciler daha genel ifadelerle ve daha çok "İnsanoğlunun ürettiklerini içine alır özelliği"ne yönelik örnekler vermişlerdir. Ayırt edici özellikler, kavram sınıfında bulunan üyeleri, diğer üyelerden ayıran özelliklerdir. Bu durum kontrol grubundaki öğrencilerin kültür kavramını diğer kavramdan ayıran özellikleri net olarak ayıramadığının bir göstergesi sayılabilir.

Sonuç olarak, kavramların öğretimine başlamadan önce öğretilecek kavramların analizinin yapılması ve buna uygun olarak içeriğin düzenlenmesi son derece önemlidir. Kavramların öğretiminde geleneksel olarak uygulanan tanım ve örneklerin verilmesinin yeterli olmadığı, kavramların tam ve eksiksiz öğrenilmesinde sınırlı kaldığını araştırmalar göstermektedir. Özellikle tüm ders programlarının hedeflerinden içeriğine kadar yayılan, hatta ders programı çerçevesinde öğretmenlerin hazırladıkları ek içeriklerde de yer alan kültür, eğitim, v.s. gibi temel kavramların öğretiminde kavram analizini kullanmak oldukça önemli görünmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Baykul, Y., (1996). İstatistik: Metodlar ve Uygulamalar. Ankara: Anı Yayıncılık.
2. Bruner ve diğerleri (1956). A Study of Thinking. New York: Wiley.

3. Cevizci, A., (2002). Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul.
4. Coşkun, M., (2007). "İçeriğin Öğretim İçin Düzenlenmesi", (Edt: Doğanay, A.), Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: PegemA Yayıncılık.
5. Cozby, P. C., (1992). Methods in Behavioral Research, (Sixth Edition). Mountain View NY: Mayfield Publishing Company.
6. Diakidoy, I.N., Kendeou, P. Ve Ioannides, C., (2003). "Reading About Energy: The Effects of Structure in Science Learning and Conceptual Change". Contemporary Educational Psychology, 28, 335-356.
7. Doğan, O., (2007). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Bir Ülke Bir Bayrak" Ünitesindeki Kavramların Öğrenilmesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
8. Erden, M., (2007). Eğitim Bilimlerine Giriş. Ankara: Arkadaş Yayınları.
9. Ertürk, S., (1991). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan Yayınları.
10. Golden, A.R., Bentti, F.E., and Reigeluth, C.M. (1987). "The Effects Of Nonexamples On Procedure Learning". Journal Of Educational Technology Systems, Vol. 16(3). Baywood Publishing Co., Inc.
11. Joyce, B. ve Weil, M., (1996). Models of Teaching. Needham Heights, Mass: Allyn & Bacon.
12. Kamışlı, H., (2006). İlköğretim 7. Sınıf Fen Bilgisi Dersi Ünitelerinden "Ya Basınç Olmasaydı" Ünitesi Öğretiminde Öğretmenlerce Kullanılan İçerik Öğelerinin Düzenleme Biçimlerinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
13. Kerlinger, F.N., (1986). Foundations of Behavioral Research Library of Congress Cataloging in, Publication Data Third Edition. New York.
14. Kılıç, F., (2008). Mikro Düzeyde İçerik Düzenleme Stratejilerinin Kavramların, Genellemelerin Öğrenilmesine Ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler.
15. Kılıç, A.A., (2004). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Kullandıkları İçerik Düzenleme Stratejilerinin Öğeleri Belirleme Kuramı Temelinde Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
16. Martorella, P.H., (1998). Social Studies for Elementary School Children: Developing Young Citizens, (Second Edition). USA: Prentice Hall
17. Martorella, P.H., (1986). "Teaching Concepts", (Edit. James, M.C.). Classroom Teaching Skills, USA: Healy and Company.
18. Merrill, M.D., (1983). "Component Display Theory", Instructional Design Theories and Models, (Ed: C.M. Reigeluth). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
19. Özlem, D., (2004). Mantık: Klasik/ Sembolik Mantık-Mantık Felsefesi. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
20. Palmeri, T.J. and Noelle, D.C., (2002), "Concept Learning", (Edit. Arbib, M.A.). The Handbook of Brain Theory and Neural Networks.
21. Reigeluth, C.M., (1983). "Instructional Design: What Is It and Why Is It?", Instructional Design Theories and Models, (Ed: C.M. Reigeluth). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

22. Tennyson, R.D. ve Cochiarella, M.J., (1986). "An Empirically Based Instructional Design Theory for Teaching Concepts. Review of Education Research, Vol. 56, N.1, pp. 40-71.
23. Tennyson, R.D., Woolley, F.R., and Merrill, M.D., (1972). "Exemplar And Nonexemplar Variables Which Produce Correct Concept Classification Behavior And Specified Classification Errors". Journal of Educational Psychology, Vol. 56, N.2, pp.144-152.
24. Tennyson, R.D. and Park, O.C., (1980). "The Teaching of Concepts: A Review of Instructional Design Research Literature". Review of Educational Research, Vol.50, No.1, Pp 55-70.
25. Tennyson, R.D. and Bagley, C.A., (1991). "Structured Versus Constructed Instructional Strategies for Improving Concept Acquisition by Domain-Experienced and Domain-Novice Learners", American Educational Research Association, Chicago, IL, April 3-7.
26. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (2008). [http:// www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr) adresinden 01Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
27. Turan, İ., (2002). "Lise Coğrafya Derslerinde Kavram ve Terim Öğretimi İle İlgili Sorunlar". G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, 67-84.
28. Ülgen, G., (2001). Kavram Geliştirme: Kuramlar ve Uygulamalar. Ankara.PegemA Yayıncılık.
29. Ültanır, G., (2003). Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimde Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı.G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 23; Sayı:3 291-309.
30. Van Cleaf, D.W., (1991). Action in Elementary Social Studies. Englewood Cliffs: Prentice Hall, Inc.
31. Varış, F., (1994). Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri. Ankara: Alkım Yayıncılık.
32. Yükselir, A., (2006). "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Geçen Kavramların Kazanımı ve Kalıcılığında Kavram Analizi Yönteminin Etkisi", Yüksek Lisans Tezi. Adana:Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
33. Yontar, A., (1991). "Farklı Yaş Gruplarındaki Öğrencilerin Bilişsel Gelişim ve Kavramsallaştırma Düzeyleri". Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu-Eğitimde Nitelik Geliştirme, İstanbul: Bildiriler Kitabı, 13-14 Nisan.